

«Сейфуллин оқулары – 16: Жаңа формациядағы жастар ғылыми – Қазақстанның болашағы» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференциясының материалдары = Материалы Международной научно-теоретической конференции «Сейфуллинские чтения – 16: Молодежная наука новой формации – будущее Казахстана. - 2020. - Т.ІІ. - С. 121-123

САҚТАНДЫРУ КОМПАНИЯЛАРЫНЫҢ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ПОРТФЕЛІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Мешітбай Камила

Бүгінгі таңда сақтандыру компанияларында инвестициялық портфельді қалыптастырудың нақты үлгісі жоқ. Орналастыру тәуекелдігі сандық көрсеткіш және индикатор болып саналмайды. Сақтандыру ұйымдары қалыптасудың жеңілдетілген әдісін қолданады. Инвестор нарық индексінің динамикасын қайталайтын портфельді құру міндетіне ие.

Оңтайлы инвестициялық портфельдің қазіргі теориясы У. Шарптың «Портфолио таңдау» мақаласынан басталды. Инвестициялық портфельдерді қалыптастыру әдістері ұсынылды. Экономист портфельді құру практикасын қарастырды және шоғырландырылмаған акцияны таңдау арқылы пессимистік нәтиженің тәуекелін қалай азайту керектігін көрсетті.

Портфельді дамыту екі түрде мүмкін болады:

1. Пайыздарды және дивиденттерді төлеу арқылы кірісті бастапқы алуға бағытталған.
2. Оған енгізілген құралдардың айырбас бағасының бастапқы көбеюіне бағдарланған.

1990 жылы Нобель сыйлығының лауреаты Гарри Марковиц стандартты ауытқуды пайдаланып, әрбір инвестордың алдында тұрған дилемма шешімін көрсетті: жоғары пайда мен төмен тәуекел арасындағы таңдау. [2]

Негізгі инвестициялық проблеманы ескере отырып, Марковиц теориялық талдау үшін жеткілікті қарапайым және ыңғайлы жағдайға сәйкес келетін параметрлік оңтайландыру моделін жасады. Швеция ғылым академиясының айтуынша, «Оның негізгі үлесі сенімді бағалы қағаздар портфелін таңдау үшін қатаң тұжырымдалған операциялық теория құру болып табылады».

Инвестициялық портфельді қалыптастыру стратегиясы бар:

- Тәуекел портфелінің болжамды кірісін шектеу, тәуекел дәрежесі шектелуі.
- Рентабельділік деңгейінің қолайлы деңгейімен бірге портфель тәуекелін азайту.

Күтілетін қайтару қалыпты бөлу кезінде математикалық күтуге сәйкес келетін ең ықтимал құн болып саналады.

i - ші қауіпсіздік үшін кірістердің математикалық күту формуласы бойынша анықталады:

$$m_i = \sum_{l=1}^n R_l * P_{ij}, \quad (1)$$

R_i – i -ші қауіпсіздіктің мүмкін болатын қайтарымы болса, теңге;

P_{ij} – кірісті алу;

n – бағалы қағаздардың саны.

Табыстың ауытқуы неғұрлым көп болса, кіріс алынбау қаупі соғұрлым жоғары болады. Сондықтан тәуекелді өлшеу үшін дисперсиялық мәндерді есептеңіз, оның өлшемі стандартты ауытқу:

$$\sigma_i = \sqrt{\sum_{i=1}^n P_{ij} * (R_{ij} - m_{ij})^2} \quad (2)$$

Кез – келген инвестициялық портфель екі көрсеткішпен сипатталады: күтілетін кірістілік және тәуелділік шарасы.

Күтілетін нәтиже:

$$m_p = \sum_{i=1}^n X_i * m_i,$$

X_i – i -ші

қауіпсіздікке

жататын жалпы инвестицияның үлесі;

m_i – i -ші қауіпсіздіктің болжамды кірістілігі;

m_p – портфельдің болжамды кірістілігі.

Тәуекелдің сипаттамасын сипаттайтын кірістіліктің стандартты ауытқуы ретінде анықталады:

$$\sigma_p = \sqrt{\sum_{i=1}^{n-1} \sum_{j=i+1}^n (X_i * X_j * \sigma_{ij})}, \quad \text{тәуекел;}$$

портфельдік σ_{ij} i -ші және j -ші бағалы қағаздардың кірістері арасындағы ковариация;

X_i и X_j – i -ші және j -ші бағалы қағаздарға жататын жиынтық инвестициялардың үлесі;

n – портфельдегі бағалы қағаздардың саны.

Ковариация (σ_{ij}) бағалы қағаздардың кірістілігі олардың арасындағы стандартты ауытқулардың өніміне көбейтілген ара қатынасына тең:

$$\sigma_{ij} = P_{ij} * \sigma_i * \sigma_j \quad (5)$$

σ_{ij} – i -ші және j -ші бағалы қағаздардың кірістері арасындағы ковариация;

σ_i и σ_j – i -ші және j -ші бағалы қағаздардың стандартты ауытқуы. $i = j$ үшін қордың ковариациясы дисперсиясына тең.

У.Шарп қазіргі уақытта портфельдік инвестициялардың заманауи теориясында ерекше орын алатын осындай факторды (b – фактор)

таныстырды және сіз ол фактормен аз уақыт жұмсай отырып шешім таба аласыз.

$$\beta_i = \frac{\sigma_{iM}}{\sigma_M^2} \quad (6)$$

σ_{iM} - қауіпсіздік деңгейінің өсу қарқыны мен нақтық өсу қарқыны арасындағы ковариациясы

σ_M^2 - нарықтық кірістіліктің ауытқуы

Осыған байланысты төмендегі шарттар анықталады:

1. Егер b – факторы бірден үлкен болса, онда қауіпсіздік жоғары тәуекелге ие, яғни қағаз бағасының тұтастай алғанда нарыққа қарағанда тез өзгеруі;
2. Егер b – факторы бірден аз болса, онда бағалы қағаздың төменгі тәуекелді құралдар ретінде жіктелуі мүмкін, яғни қағаздың бағасы тұтастай нарыққа қарағанда кезең ішінде баяу өзгереді.
3. Егер b – факторы н-лден аз болсаб онда осы қағаздың орташа қозғалысы есептеу тереңдігі кезеңінде нарық қозғалысына қайшы болады. [2]

Индекс бойынша қауіпсіздік кірістілігінің тәуелділігі келесі формулы бойынша сипатталады:

$$r_i = \alpha_{iI} + \beta_{iI} \cdot r_I + \varepsilon_{iI} \quad (7)$$

r_i - бағалы қағаздың кезең кірістілігі

r_I - сол кезеңдегі I индексі бойынша кірістілік

α_{iI} - қиғаш коэффициенті

β_{iI} - көлбеу коэффициенті

ε_{iI} - кездейсоқ қате

Портфельді модельдеу және оны бағалау әртүрлі әдістер негізінде жүзеге асырылуы мүмкін және инвестордың мақсаттары анықталады. Сақтандыру компанияларының инвестициялық қызметіндегі шетел тәжірибесі мемлекеттік экономиканы дамытуда сақтандырушылардың жетекші ролін көрсетеді.[3] Еуропалық елдердегі сақтандыру компанияларының инвестициялары Еуропалық экономикалық қоғамдастықтың ЖІӨ-нің 25%-нан астамын құрайды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Карбетова Ш.Р., Рахимова Ш. Инвестиционная деятельность предприятия: учебное пособие.–М. Алматы, 2012. – С. 171-172. Электронный ресурс : <http://www.kazneb.kz/bookView/view/?brId=1171507&simple=true>

2. Steinbach, MC. Markowitz revisited: Mean variance models in financial portfolio analysis//. SIAM REVIEW. 2001 / Vol. 43 .–P. 0036-1445
Электронный ресурс: https://apps.webofknowledge.com/full_record.do?product=WOS&search_mode=GeneralSearch&qid=36&SID=S2QeVoUGTdWIkdtCvhq&page=1&doc=1

3. Statistical methods in investment insurance Zh. Omarkhanova, D. Amerzhanova, L. Mardenova, A. Zayakina, R. Sartova. // ENTREPRENEURSHIP AND SUSTAINABILITY ISSUES IS. SN 2345-0282 (online) <http://jssidoi.org/jesi/> 2019 Volume 7 Number 2 (December) p.1582 -1598

Ғылыми жетекші М.А. Қасимбекова э. г. к., «Қаржы» кафедрасының аға оқытушысы